

درس حقوق خانواده

جلسه: دوم آموزشی

تاریخ: ۱۹ اسفند ۹۸

رشته مدیریت خانواده

ترم اول

مدرس: ورمزیار

دانشکده: زینب کبری (س)

سلام عزیزان وقتتون بخیر

امیدوارم حال و احوالتون خوب باشد

ایام پر وفق مراد باشد

عزیزان پس از مطالعه خوب به سوالات پاسخ دهید
گزینه درست با شماره (۰۹۱۸۳۱۱۲۹۸۱) به واتساپ ارسال نمایید .

فصل اول :

تفاوت بین ازدواج دائم و موقت

- ۱- تعیین مدت در نکاح منقطع شرط لازم است. (ماده ۱۰۷۵ ق.م)
 - ۲- تعیین مهر از شرایط اساسی نکاح منقطع است و عدم ذکر مهر موجب بطلان عقد است. (۱۰۹۵ ق.م)
 - ۳- در نکاح منقطع شوهر ملزم به دادن نفقه نیست، مگر اینکه حین عقد شرط شده و یا عقد مبنی بر آن جاری شود. (۱۱۱۳ ق.م)
 - ۴- در نکاح منقطع مقررات طلاق اجرا نمی شود و جدایی زن و شوهر با انقضاء یا بذل مدت یا فسخ نکاح تحقق می یابد. (۱۱۲۰ ق.م)
 - ۵- عده زن منقطعه پس از جدایی از شوهر (در غیر زن آبستن) دو طهر (۲ ماه) است، در حالی که عده فسخ نکاح در نکاح دائم سه طهر است. (۱۱۵۱ و ۱۱۵۳ و ۱۱۵۴ ق.م)
هرگاه زوجه منقطعه با اقتضای سن عادت نبیند عده او ۴۵ روز است، حال آنکه عده اینگونه زنان در نکاح دائم، ۳ ماه است. البته عده وفات و عده زن آبستن در نکاح دائم و منقطع یکسان است.
 - ۶- در نکاح منقطع زن و شوهر از یکدیگر ارث نمی برند. (اصل عدم ارث) (۹۴۰ و ۱۰۷۷ ق.م)
شیخ طوسی و محقق و شهید اول و ثانی شرط توارث ضمن عقد نکاح منقطع را صحیح و نافذ دانسته اند.
نکته : در صورتی که در قرار داد شرط شده باشد که در نکاح منقطع به زن ارث برسد با توجه به آمرانه بودن قوانین مربوط به ارث این شرط صحیح نیست.
- **ماهیت نکاح دائم :** نکاح دائم اساساً یک قرارداد غیرمالی است، و آثار مالی نکاح جنبه تبعی و فرعی دارد.
مهر جزء ماهیت نکاح نمی باشد و نکاح دائم بدون آن هم صحیح است و در این صورت پس از نزدیکی مهر المثل به زن تعلق می گیرد.
- آثار مالی نکاح** مانند ارث و نفقه، آثاری است که قانون بر نکاح بار می کند و توافق طرفین برخلاف آن باطل است.
- **حدود آزادی اراده در ازدواج :** اصل حاکمیت اراده که در قراردادها نقش اساسی ایفا می کند در نکاح اهمیت چندانی ندارد و قانونگذار آزادی اراده افراد را در این زمینه محدود کرده است و تقریباً تمام قواعد

مربوط به نکاح، امری و مربوط به نظم عمومی است و توافق برخلاف آنها دارای اعتبار نمی باشد. مانند : ارث ، نفقه ، ولایت بر اطفال

فصل دوم - شرایط ازدواج

نکاح دارای شرایطی است که نفوذ نکاح منوط به وجود آنهاست که عبارتند از:

۱- اختلاف جنس ۲- قصد و رضا ۳- اهلیت ۴- اجازه دولت در مورد نکاح با بیگانگان

۱ - اختلاف جنس

بر اساس ماده ۹۷۵ قانون مدنی ، نکاح بین دو همجنس باطل است. ازدواج بین دو همجنس بر خلاف نظم عمومی و اخلاق حسنه است. نکاح فقط بین زن و مرد امکان پذیر است. هرگاه نکاح بین دو هم جنس بسته شده باشد ابطال آن توسط دادگاه و ارجاع امر به نظر کارشناس (پزشک) صورت می گیرد و در صورتی که بعد از ازدواج تغییر جنسیت صورت گیرد و هر دو طرف همجنس شوند، نیز حکم ابطال آن توسط دادگاه و نظر کارشناس می باشد.

۲- اراده (قصد و رضا)

وجود اراده : چون نکاح عقد است ، اراده در آن ، مانند سایر قراردادها ، مهم ترین رکن به شمار می آید و اراده باطنی برای تحقق نکاح کافی نیست.

اگر ازدواجی بدون اراده (قصد) واقع شده باشد، باطل است . بنابراین نکاح در حال مستی یا نکاح با شوخی یا نکاح مجنون که به وسیله خود او بسته شده باشد، به علت فقدان قصد و اراده بی ارزش است. ماده ۱۰۶۲ قانون مدنی لزوم قصد را بدین صورت بیان داشته است: « نکاح واقع می شود به ایجاب و قبول به الفاظی که صریحاً دلالت بر قصد ازدواج نماید» در صورتی که اراده در نگاه مفقود یا معلول باشد نکاح باطل یا غیر نافذ است.

اشتباه : اشتباه در نکاح، تصور نادرستی است که یکی از زوجین در هویت جسمی یا در اوصاف طرف دیگر یا در مهر دارد.

الف- اشتباه در هویت جسمی : اشتباه در هویت جسمی آن است که شخصی بجای دیگری طرف عقد قرار گرفته باشد.

ماده ۱۰۶۷ قانون مدنی مقرر می دارد: « تعیین زن و شوهر به نحوی که برای هیچیک از طرفین در شخص طرف دیگر شبهه نباشد، شرط صحت نکاح است. »

شرط در هویت جسمی باعث باطل شدن نگاه است. مثلاً زنی را به مردی نشان می دهند و مورد پسند واقع می شود، ولی ازدواج با نام خواهر یا یکی از خویشان او آن زن بسته می شود.

ب- اشتباه در اوصاف: اگر یکی از طرفین در وصف طرف دیگر اشتباه کند مثلاً مرد تصور کند که زن دارای هنر خاصی است یا زن تصور کند که مرد شغل یا مقام مدرک خاصی است و بعداً کشف شود که فاقد وصف مذکور است، این اشتباه موجب بطلان نکاح نیست بلکه برای اشتباه کننده حق فسخ ایجاد می کند، مشروط بر اینکه وجود وصف خاص در طرف صریحاً در عقد ذکر شده یا طرفین بر آن تبانی کرده باشند. (ماده ۱۱۲۸ ق.م)

اکراه : اکراه عبارت است از فشار مادی یا معنوی نامشروعی که به وسیله کسی بر طرف قرارداد وارد گردد و او را وادار به عقد قرارداد کند.

اگر اکراه به درجه ای نباشد که اراده را سلب کند مثلاً شخصی را با تهدید به قتل یا اخراج از منزل برای عقد نکاح تحت فشار قرار دهند این نکاح غیر نافذ است و شخص مکروه پس از رفع اکراه می تواند آن را تنفیذ (اجازه) یا رد کند، ولی اگر اکراه به درجه ای باشد که اراده را سلب کند و قصد را از میان ببرد مثلاً شخصی را به زور گرفته و اثر انگشت او را زیر سند ازدواج بگذارند، اینگونه اکراه موجب بطلان نگاه و تنفیذ بعدی مکروه هم آن را تصحیح نمی کند.

تعلیق در ازدواج (برای مطالعه خودتون)

عقد معلق قراردادی است که تاثیر آن موقوف به امر دیگری است و تا آن امر تحقق نیابد عقد اثر کامل خود را به بار نمی آورد. (ماده ۱۸۹ ق.م)

تعلیق در عقد ازدواج موجب بطلان عقد است، مثلاً اگر زنی با مردی ازدواج کند به شرط اینکه لیسانس حقوق بگیرد یا فلان ملک را به او بدهد این نکاح باطل است.

نکته : تعلیق نکاح به شرایط صحت نکاح صحیح است.

اظهار اراده : وجود اراده در نکاح و قراردادهای دیگر به تنهایی کافی برای تحقق قرارداد نیست بلکه اراده باید بیان و اظهار شود.

نحوه اظهار : اراده : طبق ماده ۱۰۶۲ ق.م، نکاح واقع می شود به ایجاب و قبول به الفاظی که صریحاً دلالت در قصد ازدواج نماید. از آنجا که نکاح قراردادی مهم است و تعهدات سنگینی برای طرفین ایجاد می کند ، طرفین باید به صریح اراده خود را بر تشکیل خانواده قانونی با الفاظ اعلام کنند .

✓ طرف ایجاب را موجب و طرف قبول را قابل گویند.

✓ قانونگذار صرف عمل جنسی و معاشرت زن و مرد را کافی برای تحقق ازدواج نمی داند.

✓ طبق ماده ۱۰۶۶ ق.م، اگر یکی از متعاقدين یا هر دو لال باشند عقد به اشاره از طرف لال نیز واقع می شود، مشروط بر اینکه به طور وضوح حاکی از انشاء عقد باشد.

✓ فقهای اسلامی معمولاً نوشته را برای تحقق نکاح کافی نمی دانند و استدلال می کنند که نوشته کنایه است و در بیان مقصود صراحت ندارد و قانون مدنی نیز عقیده فقها را پذیرفته و لفظ را در نکاح لازم دانسته است.

✓ در حقوق جدید لازم نیست ایجاب و قبول به زبان عربی باشد و به هر زبانی ممکن است واقع شود.

ثبت ازدواج : طبق ماده ۱۰۶۲ ق.م، نکاح با هر لفظی که صریحاً دلالت بر قصد ازدواج ناید واقع می شود و نیاز به تشریفات دیگری ندارد ولی قانونگذار برای اثبات نکاح هنگام اختلاف ، ثبت نکاح در دفتر ازدواج را لازم شمرده است.

✓ ماده ۱ قانون ازدواج مصوب ۱۳۱۶ برای عدم ثبت ازدواج مجازات حبس از یک تا شش ماه را مقرر داشته بود ولی این مجازات طبق نظریه شورای نگهبان غیر شرعی اعلام گردید و بعد از آن قانون مجازات

اسلامی مصوب ۱۳۷۵ برای عدم ثبت ازدواج دائم حبس تعزیری تا یکسال مقرر نمود، مقررات این ماده فقط در مورد مردها قابل اجراست و از این نظر قابل ایراد است.

➤ **گواهینامه تندرستی:** از جمله تشریفات لازم برای ثبت نکاح که شرط درستی ازدواج نمی باشد تهیه و تنظیم گواهینامه تندرستی است.

✓ طبق ماده ۲ قانون گواهینامه ازدواج مصوب ۱۳۱۷ «کلیه دفاتر ازدواج مکلفند قبل از وقوع ازدواج از نامزدها گواهینامه پزشک برنداشتن امراض مسریه مهم که نوع آن از طرف وزارت دادگستری معین و اعلام می گردد، مطالبه نماید. مقصود از این امراض بیماریهای آمیزشی است.

✓ طبق ماده ۲ آیین نامه اجرایی قانون لزوم گواهی پزشکی قبل از ازدواج مصوب ۱۳۵۰، ترتیب صدور گواهینامه مطابق دستورالعملی خواهد بود که از طرف وزارت تندرستی و رفاہ اجتماعی مقرر می گردد. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی امروزه جایگزین وزارت تندرستی و رفاہ اجتماعی شده است.

✓ قانون حمایت خانواده ۱۳۵۳ علاوه بر گواهینامه تندرستی، مطالبه گواهی صحت مزاج را نیز پیش بینی کرده است نوع عوامل و بیماری های مذکور را وزارت بهداشت و دادگستری تعیین خواهد کرد.

✓ تخلف سر دفتر ازدواج از مقررات مربوط به گواهی ازدواج تخلف انتظامی محسوب می شود.

✓ طبق تصویب نامه هیئت وزیران مصوب ۱۳۷۶ آزمایش تشخیص ناقلین تالاسمی اجباری است و دفاتر ازدواج باید گواهی مربوط را از نامزدها مطالبه کنند.

وکالت در ازدواج

➤ **اعلام اراده به وسیله وکیل:** در نکاح ممکن است اظهار اراده از طریق نمایندگی صورت گیرد.

✓ وکالت در نکاح در حقوق ایران به پیروی از فقه اسلامی پذیرفته شده است.

✓ طبق ماده ۱۰۷۱ق.م، هر یک از زن و مرد می توانند برای عقد نکاح وکالت به غیر دهند.

وکالت مطلق (برای مطالعه خودتون)

- طبق ماده ۱۰۷۲ق.م، در صورتی که وکالت به طور اطلاق داده شود وکیل نمی تواند موکله را برای خود تزویج نماید مگر اینکه این اذن صریحاً به او داده شده باشد. مثلاً اگر زن به وکیل خود بگوید: تو وکالت داری مرا به عقد مردی در آوری وکیل نمی تواند زن را به عقد خود در آورد.

- اگر وکالت به صورت عام باشد، چنانچه زن بگوید: تو می توانی مرا به عقد هر کس که مایل باشی در آوری، همانند وکالت مطلق وکیل نمی تود موکله را برای خود بگیرد.

- در صورتی که مردی به زنی به طور مطلق وکالت داده باشد که زنی را برای او بگیرد، زن نمی تواند خود را به عقد موکلش در آورد مگر اینکه این اذن صریحاً به او داده شده باشد.

➤ تجاوز وکیل از اختیارات خود (مطالعه خودتون)

- طبق ماده ۱۰۷۳ ق.م، اگر وکیل از آنچه که موکل راجع به شخص یا مهر یا خصوصیات دیگر معین کرده تجاوز نماید، نکاح فضولی و غیر نافذ و صحت عقد متوقف بر تنفیذ موکل خواهد بود.

- ممکن است وکالت بدون قید باشد وکیل مصلحت موکل را در حدود متعارف مراعات نکند، مثلاً زنی را که از لحاظ معلومات و وضع اجتماعی مناسب موکل نیست برای او تزویج نماید که در این صورت نیز عقد غیر نافذ و صحت آن منوط به تنفیذ موکل است.

نکته: مراعات مصلحت موکل معیار دقیق و مشخصی ندارد و دادرس باید برای تشخیص مصلحت به عرف مراجعه کند.

➤ **شرایط وکیل:** طبق ماده ۱۰۶۴ ق.م، عاقد باید عاقل و بالغ و قاصد باشد. مقصود از عاقد کسی است که صیغه عقد نکاح را جاری می کند، اعم از اینکه برای خود باشد یا به وکالت از دیگری.

نکته: کاربرد صیغه نکاح بدون قصد، مثلاً به عنوان شوخی یا در حال مستی موجب تحقق ازدواج نخواهد بود.

نکته: در نکاح یک نفر می تواند به وکالت از زوجین یا وکالتاً از یک طرف و اصالتاً از جانب خود صیغه نکاح را جاری سازد زیرا در عقد تعدد اعتباری اراده کافی است.

سکوت دختر باکره: سکوت دختر باکره پس از پرسش وکالت خواهی از او در مورد ازدواج بنا بر قول مشهور فقهای امامیه اذن محسوب می شود و در توجیه آن گفته اند که بکر از سخن گفتن شرم دارد و لذا باید سکوتش را رضایت تلقی کرد، ولی در عصر ما دختران باکره رضا و اذن خود را در نکاح با بلی گفتن اعلام می کنند و شرم مانع از سخن گفتن آنان نیست.

نکته: اگر سکوت همراه با دلایلی باشد که دلالت بر رضا کند باید آن را اذن دانست.

سوالات

- ۱- نکاح در لغت به چه معنا است؟ الف) ضم (پیوستن) ب) ازدواج ج) قرارداد د) تمتع
- ۲- کدام مورد، از شرایط ازدواج نیست؟ الف) قصد و رضا ب) هم جنس بودن ج) اهلیت د) اجازه دولت در نکاح با بیگانه
- ۳- ازدواجی که بدون اراده واقع شده باشد، چه حکمی دارد؟ الف) صحیح ب) غیر نافذ است. ج) باطل د) ب و ج صحیح است.
- ۴- کدام مورد زیر درباره نکاح منقطع صحیح است؟ الف) تعیین مدت در نکاح منقطع شرط لازم نیست. ب) نکاح منقطع از ویژگی های مذهب تشیع است. ج) در نکاح منقطع شوهر ملزم به دادن نفقه به زن است. د) در نکاح منقطع مقررات طلاق اجرا می شود.
- ۵- ضابطه خانواده به معنای عام چیست؟ الف) ارث بردن از یکدیگر ب) ارث نبردن از یکدیگر ج) ضابطه و معیار ندارد د) خویشان سببی
- ۶- چرا قانونگذار ثبت نکاح را در دفتر رسمی ازدواج لازم شمرده است؟ الف) زیرا عدم ثبت نکاح از نظر شرعی اشکال دارد. ب) زیرا بدون ثبت باطل است. ج) برای اثبات نکاح در صورت بروز اختلاف است. د) زیرا وقوع نکاح منوط به تشریفات خاص است.

بارم: ۱/۵ نمره

با آرزوی موفقیت و تندرستی برای شما و خانواده محترمتون